

ENG KATTA MEROS BU- YAXSHI TARBIYA

Tarbiya fani o'qituvchisi:

Egamberdiyeva Shoxsanam Anvarovna

Ohangaron tuman 1 son kasb-hunar maktabi

Annotatsiya. Ushbu maqolada tarbiya metodlari va ularni umumiy o'rta ta'lim tizimida qo'llash metodikasiga qisqacha tavsif berilgan va shu asosda xulolsalar qilingan.

Kalit so'zlar: Tarbiya, talim, obekt, o'quvchi, sinf, maktab, metod.

KIRISH

Bugungi kunda mamlakatimizda tarbiya jarayonlariga har qachongidan ham ko'proq e'ibor qaratilmoqda. Bunga misol qilib, 2020-yil 6-iyundagi Vazirlar Mahkamasining 422-son qarori asosida "Tarbiya" fani konsepsiyasi ishlab chiqilganini, Xalq ta'limi vazirining 2020-yil 10-iyuldagi 161-son buyrug'i asosida maktablarda tarbiya fanining o'qilishi joriy etilganini aytishimiz mumkin¹.

O'qitish jarayonida tarbiya metodlarining ahamiyati juda kata. Chunki, mana shu metodlardan foydalangan holda ta'lim va tarbiya jarayonini birgalikda olib boorish mumkin. Metodning ijobiy va salbiysi bo'lmaydi, tarbiya jarayonida ma'lum yo'lni yuqori darajadagi samarali va samarasiz deya baholash mumkin emas. Metodning samaradorligini u qo'llanilayotgan sharoit nuqtai nazaridan baholash mumkin.

ADABIYOTLAR SHARHI

Tarbiya masalasi qadimdan eng muhim ahamiyatga ega bo'lib kelgan. Ota-bobolarimizning tarbiya haqidagi qarashlari va axloqiy boyliklari juda katta.

Agar tarbiya metodlari bo'lmaganida ta'lim jarayonini to'g'ri amalga oshirish, o'qituvchi pedagogik qobiliyatini shakllantirish, tarbiyalovchi va tarbiyalanuvchi o'rtasida to'g'ri munosabatlarni yo'lga qo'yishning imkoniyati bo'lmasdi.

Har bir tarbiyalovchi ta'lim jarayonida yangi metod yaratishga harakat qiladi. Ammo, tarbiyaning mutlaqo yangi metodlarini yaratishga bironta tarbiyachining kuchi yetmaydi. Metodlarni takomillashtirish muammosi doimo mavjud, har bir tarbiyachi o'zining imkoniyatiga ko'ra uni hal qiladi, tarbiya jarayonining aniq shart-sharoitlariga mos ravishda o'zining xususiy qarashlarini ifoda etish asosida umumiy metodikani boyitadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Tarbiya jarayonining mazmuni shaxsning shakllanishiga qo'yiluvchi ijtimoiy talablar mohiyatidan iborat. Unutmaslik kerakki, aynan bitta mazmun turli xil fikrlar

¹ I.B. O'razova Tarbiya jarayonining mazmun mohiyati 1-b

bilan to'ldirilgan bo'lishi mumkin. Shu bois metodlarni umuman mazmun bilan emas, balki aniq fikrlar bilan bog'lash g'oyat muhimdir. Tarbiya jarayonida tarbiyalanuvchilarning yosh xususiyatlarini inobatga olish maqsadga muvofiqdir.

Muayyan bir yosh davriga xos bo'lgan anatomik, fiziologik va psixologik xususiyatlar yoshga xosdir. Masalan, shijoat va mas'uliyat tuyg'usini boshlang'ich ta'lim, o'rta ta'lim va o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi muassasalarida ta'lim olayotgan o'quvchilarda ham shakllantirish mumkin. Biroq, har bir bosqichda mazkur sifatni shakllantirish borasida metodlarni maqsadga muvofiq qo'llay olish zarur.

NATIJALAR

Ayni damda tarbiya metodlaridagi yagona maqsad, mazmun, tartiblilni aks ettiruvchi obektiv va mutanosib metodlar qo'llaniladi. Ana shunday tavsif bilan bog'liqlikda tarbiya metodlari uch guruhga bo'linadi²:

1. Shaxs ongini shakllantiruvchi metodlar
2. Faoliyatni tashkil etish va xulq-atvor tajribalarini shakllantirish metodlari
3. Xulq-atvorni va faoliyatni rag'batlantirish metodlari.

Shaxs ongini shakllantirish (ishontirish) metodlariga quyidagilar kiradi: hikoya, tushuntirish, izohlash, maruza, etik suhbat, nasihat, o'git, ko'rsatma, munozara, namuna. Bu guruhga mansub metodlarning vazifasi asosan, o'quvchilar ongida milliy g'oyani shakllantirish, davlatning ichki va xalqaro siyosatining mazmunini tushuntirishdan iboratdir. Bulardan eng ahamiyatlisi-bu hikoya metodidir.

Ushbu muammoning boshqa bir jihatini olib qaraganda ijtimoiy tarmoqlarda tarqalgan har qanday voqeani kuzatish, yangiliklarni eshitish ular ongiga salbiy ta'sir ko'rsatishi va buning natijasida esa o'qishga qiziqishning susayishi, tarbiyasining buzilishi kabi holatlarga olib kelishi mumkin. Shuning sababdan o'qituvchilar ta'lim jarayonida shaxs ongini shakllantiruvchi suhbat, hikoya kabi metodlardan foydalanib o'quvchilarga yuqorida aytilgan vaziyatlarning salbiy taraflarini ularga o'rnak bo'ladigandek voqealar asosida yoritib berishlari, natijada ularda ijobiy tassurotlar uyg'otish, ta'lim olishga qiziqishni orttirish va albatta insoniy yuksak fazilatlarini shakllantirishga erishishlari lozimdir.

Tarbiya jarayonida rag'batlantirish obekt ya'ni tarbiyalanuvchining xatti-harakatga ijobiy baho berish asosida unga ishonch bildirish, ko'nglini ko'tarish va uni qo'llab-quvvatlash usulidir. Bu metodni 5-8 sinflarda qo'llash maqsadga muvofiqdir. Chunki, ushbu sinflarga o'smirlik davri to'g'ri keladi. O'smirlik ya'ni inqiroz davrida o'quvchilarda qarama-qarshi vaziyatlar masalan: ota-onalari, o'qituvchilari bilan ziddiyatlarning yuzaga kelishi, do'stlari bilan kelisha olmaslik, o'qishga bo'lgan qiziqishning pasayishi kabilar yuzaga kelishi mumkin

² X. Xodjaev "Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti" T. :-2017

XULOSA VA MUNOZARA

Tarbiya metodlarini to'g'ri qo'llash va yosh darajasi va aqliy-ruhiy holatni hisobga olish lozim, shundagina o'quvchi o'zining kamolga yetayotganligini his qiladi, unda o'z kuchiga ishonch, mas'uliyat hissi paydo bo'ladi. Uni hurmat qilishadi, unga ishonishadi, uning fikrlari bilan qiziqishadi, unga quloq solishadi, demak, u jamoada o'z o'rniga ega bo'ladi.

Bir so'z bilan aytganda, metodni tanlayotganda tarbiyachida muvaffaqiyatga erishishga nisbatan ishonch bo'lishi kerak. Buning uchun qo'llanilayotgan metod qanday natijaga olib kelishini oldindan ko'ra bilish lozimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. T.: «O'zbekiston», 2015 yi
2. B. X. Xodjaev "Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti" T. :-2017
3. <https://hozir.org> internet sayti
3. <https://ziyonet.uz> internet sayti